Европейски парламент
2024-2029

Комисия по заетост и социални въпроси

2026/2070(INI)

11.6.2026

ПРОЕКТ НА ДОКЛАД

относно повишаване на уменията в Съюза – възможности за професионално образование и обучение по време на преход
(2026/2070(INI))

Комисия по заетост и социални въпроси

Докладчик: Брижит Ван Ден Берг

СЪДЪРЖАНИЕ

Страница

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА РЕЗОЛЮЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ.....3

ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ.....7

ПРИЛОЖЕНИЕ: ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ИЗТОЧНИЦИТЕ НА ИНФОРМАЦИЯ.....9

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА РЕЗОЛЮЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

относно повишаване на уменията в Съюза – възможности за професионално образование и обучение по време на преход

(2026/2070(INI))

Европейският парламент,

– като взе предвид Декларацията от Хернинг относно привлекателно и приобщаващо професионално образование и обучение за повишаване на конкурентоспособността и качествени работни места за периода 2026 – 2030 г., приета на 12 септември 2025 г.,

– като взе предвид препоръката на Съвета от 24 ноември 2020 г. относно професионалното образование и обучение (ПОО) за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост[1],

– като взе предвид съобщението на Комисията от 5 март 2025 г., озаглавено „Съюз на уменията“ (COM(2025)0090),

– като взе предвид препоръката за препоръка на Съвета относно човешкия капитал в Европейския съюз, приета от Съвета на 9 март 2026 г.,

– като взе предвид Регламент 2021/817 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2021 г. за създаване на „Еразъм+“: програма на Съюза в областта на образованието, обучението, младежта и спорта и за отмяна на Регламент (ЕС) № 1288/2013[2],

– като взе предвид член 55 от своя Правилник за дейността,

– като взе предвид доклада на комисията по заетост и социални въпроси (A10-0000/2026),

А. като има предвид, че 34,7% от европейците са получили диплома за професионално образование и обучение (ПОО); като има предвид, че 49% от всички учащи в ЕС са записани в програма за ПОО[3]; като има предвид, че в много държави членки ПОО се счита за по-малко ценно от академичното образование; като има предвид, че учащите и завършилите ПОО могат да се сблъскат със социални предубеждения или намалени възможности в резултат на тази разлика във възприятията;

Б. като има предвид, че ЕС е изправен пред нарастващо търсене на професии, придобити чрез професионално обучение, обусловено от екологичния и цифровия

[1] ОВ C 417, 2.12.2020 г., стр. 1.
[2] ОВ L 189, 28.5.2021 г., стр. 1, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/817/oj.
[3] Европейски център за развитие на професионалното обучение (Cedefop), „VET statistics and indicators“ (Статистически данни и показатели за ПОО), https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/statistics-and-indicators.

преход, пренасочването на производствените промишлени дейности обратно към ЕС, инвестициите в инфраструктура и демографските промени; като има предвид, че проучването на пазара на труда показва остър и постоянен недостиг в секторите с интензивно използване на ПОО; като има предвид, че в прогнозата на Cedefop за уменията се предвижда, че до 2035 г. 60% от всички свободни работни места ще изискват до средно ниво на квалификация[4] – равнището, което най-често се предоставя чрез пътеки за ПОО;

В. като има предвид, че ориентацията на политиката на ЕС в рамките на Лисабонската стратегия постави непропорционален акцент върху академичните постижения, като подцени стратегическото значение на професиите, придобити чрез професионално обучение за промишлената база и устойчивостта на ЕС; като има предвид, че неотдавнашните геополитически събития, смущенията във веригата на доставки и екологичният и цифровият преход показват необходимостта от значителни инвестиции в ПОО;

Г. като има предвид, че продължаващите предубеждения в обществото и политиката, които очертават образователните пътеки в йерархичен план, допринасят за непривлекателността на пътеките за професионално обучение и за академичното отклонение, като по този начин се ограничава равноправното признаване на талантите, подкопава се социалното сближаване и се изостря критичният недостиг на умения в професиите, придобити чрез професионално обучение;

Д. като има предвид, че ненужните административни пречки, разпокъсаните процедури за признаване и недостатъчната оперативна съвместимост между националните системи продължават да възпрепятстват свободното движение на работници, особено на специалисти с професионално образование и обучение; като има предвид, че засиленото сътрудничество между държавите членки и регионалните рамки може да допринесе за изграждането на взаимно доверие, модернизирането на процедурите за признаване и улесняването на трудовата мобилност на специалистите с професионално образование и обучение, като същевременно се поддържат високи стандарти;

Признаване на стойността на ПОО в обществото

1. подчертава значението на ПОО за икономическия просперитет и конкурентоспособността на ЕС; подчертава значението на насърчаването и изтъкването на стойността на ПОО с цел повишаване на неговата привлекателност като качествен път към заетостта; призовава Комисията да гарантира, че в предстоящата стратегия за ПОО се разглеждат качеството на учебните програми за ПОО и съответствието им с нуждите на пазара на труда, съчетано с по-добро популяризиране на програмите за ПОО сред учащите, работодателите и широката общественост;

2. подчертава, че ПОО следва да се разглежда като инструмент, който може както да подкрепя личностното развитие на учащите и работниците, така и да се справя с

[4] Европейски център за развитие на професионалното обучение (Cedefop), Прогноза за уменията, https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-forecast.

недостига на работна ръка на пазара на труда, като по този начин допринася за конкурентоспособността на ЕС и подкрепя иновациите в стратегически сектори;

3. подчертава необходимостта да се гарантира, че учащите и завършилите ПОО чувстват, че техните квалификации и професии се ценят еднакво с академичното образование, за да се гарантира социално сближаване и приобщаване;

4. призовава институциите на ЕС и държавите членки да насърчават по-уважителна терминология за образователните пътеки и да се откажат от термини като „висше“ и „по-ниско“ образование; призовава Комисията да отмени целта на равнището на ЕС за завършване на висше образование като референтен показател, тъй като тя не е в съответствие с намерението на Комисията за придаване на еднаква стойност на професионалното образование и обучение;

5. призовава държавите членки и институциите на ЕС да включат учащите и завършилите ПОО на всички равнища на изготвяне на политики, за да се гарантира равно участие и да се предложат стажове в областта на ПОО;

6. признава приноса на WorldSkills и EuroSkills за насърчаване на високите постижения, иновациите и привлекателността на ПОО в цяла Европа; насърчава по-тясното сътрудничество между Комисията, държавите членки и организациите за провеждане на конкурси за умения в областта на ПОО с цел насърчаване на високите постижения в областта на професионалното образование и подкрепа за популяризирането на ПОО; признава, че тези конкурси и свързаните с тях рамки, като например професионалните стандарти WorldSkills, следва да служат като вдъхновение за създателите на политики и за разработването на политика в областта на ПОО и признаването на уменията;

7. припомня, че въпреки че в съобщението на Комисията, озаглавено „Съюз на уменията“, се посочва, че ПОО следва „да не отстъпва по стойност като учебна пътека пред висшето образование“, ПОО продължава да получава по-малък дял от финансирането по „Еразъм +“ в сравнение с академичното образование; настоява разпределените за тази цел бюджетни средства да бъдат увеличени, за да се гарантира, че тя се постига на практика, и да се подкрепи целта на „Европа в движение“ за 12% образователна мобилност за учащите се в ПОО до 2030 г.;

Подобряване на качеството на ПОО и съответствието му с нуждите на пазара на труда чрез увеличаване на инвестициите

8. призовава Комисията да подкрепи държавите членки да инвестират в ПОО в достатъчна степен чрез специфични за всяка държава препоръки в рамките на европейския семестър и заделяне на финансиране от ЕС; припомня успешните инвестиции по линия на Фонда за справедлив преход в местните икономики чрез комбинация от финансиране за умения и за малки и средни предприятия и препоръчва този пример да бъде следван в рамките на националните и регионалните планове за партньорство на държавите членки с цел насърчаване на ПОО;

9. подкрепя партньорствата на равнището на ЕС и на национално равнище между работодателите и доставчиците на ПОО с цел подобряване на съответствието с нуждите на пазара на труда и качеството на учебните програми за ПОО;

призовава за свързване на доставчиците на ПОО с регионалните промишлени и технологични клъстери;

10. призовава за по-широко включване на ПОО в съществуващите политики и програми на ЕС; насърчава по-доброто интегриране на органите за ПОО в разработването на политики в областта на иновациите, за да се засили разпространението и внедряването на иновативни решения в различните сектори; настоява, че е необходимо да се подкрепят инвестициите в умения в стратегически сектори в рамките на елементите на политиката на предложения Европейски фонд за конкурентоспособност;

11. подчертава, че ИИ и автоматизацията доведоха до повишена необходимост от преквалификация; подчертава в този контекст нарастващото значение на достъпното обучение за всички работници за тяхната настояща или алтернативна кариера;

12. призовава Комисията, държавите членки и работодателите да гарантират справедливо възнаграждение и достойни условия на труд за обучаващите се работници и стажантите в ПОО, за да се подобрят привлекателността, качеството и приобщаващият характер на ученето в процеса на работа;

Признаване на мобилността на учащите и работниците

13. подчертава значението на дипломите и признаването на уменията, за да се гарантира свободата на движение на учащите и работниците в областта на ПОО и да се преодолее малкият брой възможности за мобилност в това отношение; призовава предстоящата инициатива за преносимост на уменията да осигури съгласувана екосистема на ЕС за признаване на уменията и мобилност, като гарантира оперативна съвместимост между Европас, многоезичната европейска класификация на уменията, компетентностите, квалификациите и професиите, националните квалификационни рамки, микроквалификациите и цифровите удостоверения; подчертава, че тази система следва да бъде прозрачна, лесна за ползване от гражданите, цифрова и безплатна;

14. изразява съжаление относно факта, че използването на общи рамки за обучение съгласно Директива 2005/36/ЕО[5] е ограничено, и призовава Комисията, държавите членки и съответните професионални организации активно да насърчават тяхното развитие и прилагане в професионалните сектори, където общите изисквания за обучение биха могли да подкрепят професионалната мобилност и да се справят с недостига на умения;

°

° °

15. възлага на своя председател да предаде настоящата резолюция съответно на Съвета и Комисията.

---

[5] Директива 2005/36/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 септември 2005 г. относно признаването на професионалните квалификации (ОВ L 255, 30.9.2005 г., стр. 22, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2005/36/oj).

ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЕ

Професионалното образование и обучение (ПОО) е абсолютно необходимо за икономическия просперитет и конкурентоспособността на Европа, промишлената устойчивост и социалното сближаване. Почти половината от всички ученици в гимназиалния етап на средното образование в Европейския съюз са записани в програми за професионално обучение, а милиони работници разчитат на професионални квалификации, за да допринесат за сектори, които са от съществено значение за функционирането и конкурентоспособността на Европа. Въпреки стратегическото си значение обаче професионалното образование продължава да се ползва с по-малко признание и престиж в сравнение с академично ориентираното образование в много държави членки. Настоящата резолюция е в отговор на инициативата на Европейската комисия „Съюз на уменията“ и целите на Декларацията от Хернинг, като същевременно допринася за дебата относно предстоящата европейска стратегия за ПОО и планираната инициатива за преносимост на уменията. В нея се излага визията на Европейския парламент за по-силен, по-привлекателен и действително еднакво ценен сектор на професионалното образование и обучение.

Понастоящем Европа е изправена пред парадокс. В момент, когато екологичният и цифровият преход, модернизирането на промишлеността, инвестициите в инфраструктура и застаряването на населението създават безпрецедентно търсене на професионални умения, пътеките за професионално обучение продължават да се възприемат като по-малко привлекателни в сравнение с академичното образование. Прогнозите за пазара на труда постоянно показват значителен недостиг в сектори, които разчитат в голяма степен на професионални квалификации, включително производството, строителството, транспорта, здравеопазването, енергетиката и професиите, изискващи висока техническа квалификация. Същевременно много млади хора продължават да получават посланието, че успехът в образованието се измерва предимно чрез преминаването към висше образование.

Това предизвикателство е не само икономическо, но и културно. В продължение на десетилетия образователната политика и общественият дискурс в цяла Европа често разглеждат пътеките за академично и професионално образование като част от йерархия, а не като различни, но еднакво ценни форми на учене и придобиване на експертен опит. Развитието на висшето образование е създало значителни възможности за милиони европейци, но в същото време е допринесло и за формирането на представата, че професионалното образование представлява второстепенен избор. Тази йерархия на престиж продължава да оказва влияние върху решенията, свързани с образованието, професионалното ориентиране, резултатите на пазара на труда и обществените нагласи спрямо професиите, придобити чрез професионално обучение.

Последиците се простират далеч отвъд образователната политика. В много държави членки гражданите с практическо образование продължават да се сблъскват със структурни недостатъци в области, вариращи от кариерно развитие и възможности за доходи до политическо представителство и достъп до жилищно настаняване. Макар че обществото разчита на квалифицирани техници, занаятчии, медицински специалисти и други специалисти с професионално образование, тези професии често не получават същото социално и икономическо признание като професиите, изискващи академична квалификация. Тези различия крият риск от засилване на социалните разделения между

гражданите с практическо и теоретично образование, да ограничат социалната мобилност, да застрашат демократичната устойчивост и да отслабят доверието в обещанието, че всички форми на талант се ценят в еднаква степен.

Тези неравенства имат и значителни икономически последици. Конкурентоспособността на Европа все повече зависи от способността ѝ да привлича, развива и задържа работници с професионални умения. Преходът към неутралност по отношение на климата, внедряването на нови технологии, укрепването на европейския промишлен капацитет и усилията за намаляване на стратегическите зависимости изискват висококвалифицирана работна сила с професионално образование. Недостигът на умения следователно не е само резултат от демографски промени или икономическа трансформация; той е и отчасти последица от дългогодишни обществени и политически решения, които са подценявали професионалното образование и професиите, придобити чрез такова. Следователно справянето с недостига на работна ръка изисква повече от обучение на допълнителни работници. За тази цел се изисква възстановяване на привлекателността, статута и популяризирането на пътеките за професионално обучение в цялото общество.

Подобряването на качеството на ПОО и съответствието му с пазара на труда е съществена част от тези усилия. Необходими са силни партньорства между образователните институции, работодателите, регионалните органи и социалните партньори, за да се гарантира, че програмите за професионално обучение продължават да отговарят на развитието на пазара на труда и технологичните промени. Центровете за високи постижения в областта на професионалното образование, ученето в процеса на работа и чиракуването показват потенциала на тясното сътрудничество между образованието и промишлеността за насърчаване на иновациите, регионалното развитие и икономическия растеж. В същото време възможностите за учене през целия живот, повишаване на квалификацията и преквалификацията ще стават все по-важни, тъй като изкуственият интелект, автоматизацията и цифровизацията продължават да трансформират професиите и изискванията за умения.

Трудовата мобилност и признаването на квалификациите също продължават да бъдат от основно значение за доброто функциониране на европейския пазар на труда. Свободното движение на работници е една от основните свободи на Съюза, но въпреки това учащите се в ПОО и специалистите с професионално образование често продължават да се сблъскват с ненужни пречки, когато търсят възможности през границите. Подобряването на прозрачността, преносимостта и признаването на уменията и квалификациите може да спомогне за справяне с недостига на работна ръка, да укрепи вътрешния пазар и да гарантира, че талантите с професионално образование могат да се преместват там, където са най-необходими.

Като цяло настоящата резолюция има за цел да допринесе за по-широка промяна в начина, по който Европа цени знанията, уменията и образователните постижения. Изграждането на истински „Съюз на уменията“ изисква нещо повече от просто отговаряне на нуждите на пазара на труда. Както е отразено и в ангажимента, поет в инициативата „Съюза на уменията“, че професионалното образование и обучение следва да „не отстъпва по стойност като учебна пътека пред висшето образование“, това означава, че европейските институции и държавите членки следва също така да прилагат на практика това, което проповядват в своите политики, инструменти, законодателство и формулировки.

ПРИЛОЖЕНИЕ: ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ИЗТОЧНИЦИТЕ НА ИНФОРМАЦИЯ

В съответствие с член 8 от приложение I към Правилника за дейността докладчикът декларира, че в доклада е включена информация по свързани с предмета на досието въпроси, която в хода на изготвяне на проекта на доклад е била предоставена от следните представители на интереси, попадащи в обхвата на Междуинституционалното споразумение за задължителен регистър за прозрачност[1], или от следните представители на публични органи на трети държави, включително техните дипломатически мисии и посолства:

1. Представители на интереси, попадащи в обхвата на Междуинституционалното споразумение за задължителен регистър за прозрачност
2. Представители на публични органи на трети държави, включително техните дипломатически мисии и посолства

Списъкът по-горе е изготвен в рамките на изключителната отговорност на докладчика.

Когато физически лица са идентифицирани в списъка по име, по функция или и по двете, докладчикът декларира, че на съответните физически лица е представено Съобщение за защита на данните № 484 на Европейския парламент (https://www.europarl.europa.eu/data-protect/index.do), в което се определят приложимите условия за обработването на техните лични данни и правата, свързани с това обработване.

[1] Междуинституционално споразумение от май 2021 г. между Европейския парламент, Съвета на Европейския съюз и Европейската комисия за задължителен регистър за прозрачност (ОВ L 207, 11.6.2021 г., стр. 1, ELI:http://data.europa.eu/eli/agree_interinstit/2021/611/oj).